

ارزیابی ماهیت و عملکرد کمیته بین‌المللی حمایت از روزنامه‌نگاران

عباس اسدی^۱

حامد بابازاده مقدم^۲

چکیده

امروزه با درک صحیح از اهمیت فعالیت‌های روزنامه‌نگاران و با اعتقاد به نقش این گروه در تأمین حق آزادی بیان، تدابیر و اقداماتی برای حمایت از روزنامه‌نگاران در سطوح مختلف (بین‌المللی، منطقه‌ای و ملی) پیش‌بینی شده است. در این میان سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی که عمدتاً با همکاری و مشارکت مدیران، کارکنان و مالکان مؤسسات خبری تشکیل شده، تلاش دارند تا در مسیر حمایت از روزنامه‌نگاران گام‌های بلندی بردارند. نظر به این که ارزیابی ماهیت و عملکرد سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی فعال در زمینه حمایت از روزنامه‌نگاران علاوه بر کمک به شناخت ابعاد فعالیت‌های حرفه‌ای نهادهای مذکور، می‌تواند زمینه حمایت و تقویت این نوع سازمان‌ها را فراهم نماید؛ در مقاله حاضر تلاش شده تا عملکرد و ماهیت کمیته بین‌المللی حمایت از روزنامه‌نگاران، ارزیابی گردد.

واژگان کلیدی: حقوق ارتباطات، حقوق بین‌المللی ارتباطات، حقوق روزنامه‌نگاران، سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی، کمیته بین‌المللی حمایت از روزنامه‌نگاران

۱- دانشیار گروه روزنامه‌نگاری دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

(assadiaabbas1@gmail.com)

۲- دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران،

ایران (hmoghadam32@yahoo.com)

مقدمه

وقتی برای آگاهی از اخبار روزانه یا کسب اطلاع از آخرین وضعیت رویدادی خاص، به سراغ رسانه‌ها می‌رویم، انتظار داریم اخبار جدید، دقیق (صحیح) و کاملی را به دست آوریم. مدیران رسانه‌ها با این انتظارات آشنا بوده و برای تأمین رضایت مخاطبین، تلاش می‌نمایند تا با استفاده از روش‌های قابل اطمینان و سریع، به اخبار دسترسی یافته و نسبت به انتشار آنها اقدام نمایند. به این منظور از دو روش کلی استفاده می‌شود: جمع‌آوری مستقیم اخبار از طریق اعزام خبرنگار یا کسب خبر از سایر رسانه‌ها (عمدتاً خبرگزاری‌های)؛ در هر دو روش عنصر اصلی جمع‌آوری و پردازش اخبار، خبرنگاران یا به تعبیر جامع‌تر روزنامه‌نگاران^۱ هستند.

به این ترتیب روزنامه‌نگاران برای جمع‌آوری و انتشار اخبار باید در مکان‌های مختلف حضور یابند؛ آنها تلاش می‌کنند تا اولین افرادی باشند که در محل وقوع حوادث حضور یافته و در موقعیتی قرار بگیرند که بتوانند اخبار را به درستی پوشش دهند. هر چند از سال‌ها قبل روزنامه‌نگاران در حوزه‌های تخصصی فعالیت می‌نمایند، اما خاطرات روزنامه‌نگاران از رویدادهای تلخ و شیرین بسیاری تشکیل می‌شود؛ از حضور در ویرانه‌های ناشی از بمباران هوایی مناطق مسکونی تا نجات جان افراد توسط امدادگران. حضور روزنامه‌نگاران در مناطق خطرناک (خطوط مقدم جنگ، شورش‌ها، گروگان‌گیری و...) و تلاش برای جمع‌آوری و انتشار اخبار تخلفات و جرایم مهم، موجب

1- Journalists

منظور از روزنامه‌نگاران در این تحقیق، روزنامه‌نگاران حرفه‌ای است. روزنامه‌نگاران حرفه‌ای کلیه کارکنان بخش‌های تحریریه‌ای مؤسسات خبری هستند که به جمع‌آوری، تنظیم و ارائه خبر و تجزیه، تحلیل و تفسیر رویدادها و مسائل جاری می‌پردازند. کار روزنامه‌نگار با فعالیت خاص فکری درباره‌ی وقایع و مسائل جاری انطباق دارد. (معمدنژاد، ۱۳۸۷، ص ۲۰۲) در بخش‌های بعدی مفهوم روزنامه‌نگار به صورت دقیق‌تر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

شده تا روزنامه‌نگاران در معرض آسیب‌ها و تهدیدات فراوانی قرار بگیرند.^۱ بازداشت غیرقانونی، تهدید، آزار و اذیت و سانسور مطالب روزنامه‌نگاران با هدف جلوگیری از اطلاع مردم از حقایق به صورت مستمر انجام می‌شود.^۲ بر همین اساس در بسیاری از کشورها شغل خبرنگاری در فهرست مشاغل سخت و زیان‌آور قرار دارد.

با توجه به حوادث ناگواری که برای روزنامه‌نگاران در سراسر جهان اتفاق افتاده و با اعتقاد بر این که بدون تأمین حق آزادی بیان و به دنبال آن آزادی مطبوعات، برخی دیگر از حقوق بشر قابل دسترس نیست، از سال‌ها قبل تدابیری برای حمایت از روزنامه‌نگاران به عنوان عوامل اصلی جمع‌آوری و انتشار اخبار در سطوح مختلف (بین‌المللی، منطقه‌ای و ملی) پیش‌بینی شده است.^۳ در این میان سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی که عمدتاً با همکاری و مشارکت مدیران، کارکنان و مالکان مؤسسات خبری تشکیل شده، تلاش دارند تا در مسیر حمایت از روزنامه‌نگاران گام بردارند. از جمله این سازمان‌ها می‌توان به

۱- طبق آخرین آمار منتشر شده بین سال‌های ۱۹۹۲ تا ابتدای ۲۰۱۷ بیش از ۱۲۲۹ خبرنگار کشته شدند. در سال ۲۰۱۵ دست‌کم ۷۳ خبرنگار کشته و مرگ ۲۵ خبرنگار نیز مشکوک ارزیابی شده است. (<https://www.cpj.org/killed> - ۱۳۹۵/۱۱/۲۸)

۲- آمار روزنامه‌نگاران زندانی نیز وضعیت نگران‌کننده‌ای دارد؛ برای مطالعه بیشتر نگاه کنید به:

<https://cpj.org/imprisoned/2016.php> - ۱۳۹۵/۱۱/۲۸

۳. از جمله این تدابیر می‌توان به حمایت از روزنامه‌نگاران در مخاصمات مسلحانه بین‌المللی اشاره نمود؛ به موجب کنوانسیون ۱۹۰۷ لاهه حمایت از روزنامه‌نگارانی که به اسارت در می‌آیند، پیش‌بینی شده است. همچنین پروتکل اول الحاقی به کنوانسیون‌های ژنو به طور خاص خبرنگاران را مورد حمایت قرار داده؛ در این پروتکل خبرنگار شامل کلیه‌ی اشخاصی که با رسانه‌ها در ارتباط هستند، از جمله گزارشگران، فیلمبرداران، تکنسین‌های صدا و عکاسان می‌شود. علاوه بر این مجمع عمومی سازمان ملل متحد در چندین قطعنامه موضوع حمایت از روزنامه‌نگاران را طرف توجه قرار داده است. برای مطالعه بیشتر نگاه کنید به:

برنامه بین‌المللی توسعه ارتباطات یونسکو (IPDC): <http://fa.unesco.org/ipdc> - ۱۳۹۵/۱۱/۲۶

و مقاله «حمایت از روزنامه‌نگاران در زمان جنگ توسط حقوق بشر دوستانه بین‌المللی» نوشته آقای دکتر جمشید ممتاز، مجله پژوهش حقوق و سیاست (ویژه نامه)، پاییز ۱۳۸۴، ص ۱۴.

فدراسیون جهانی روزنامه‌نگاران،^۱ سازمان گزارشگران بدون مرز،^۲ انجمن جهانی قلم^۳ و کمیته بین‌المللی حمایت از روزنامه‌نگاران^۴ اشاره کرد.

در این مقاله به دلیل اهمیت و فعالیت قابل توجه کمیته بین‌المللی حمایت از روزنامه‌نگاران، ماهیت و عملکرد این سازمان بین‌المللی غیردولتی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در این مسیر ابتدا پیشینه، ساختار کمیته و سپس صلاحیت‌ها و عملکرد این سازمان تبیین شده است. در بخش پایانی نتیجه‌گیری و پیشنهادهایی برای ارتقاء و بهبود عملکرد کمیته بین‌المللی حمایت از روزنامه‌نگاران از نظر خواهد گذشت.

در این تحقیق تلاش شد تا از منابع معتبر و مختلف استفاده شود، البته اساسنامه کمیته در هیچ منبعی مشاهده نشده و درخواست نویسندگان از کمیته برای دسترسی به اساسنامه تاکنون به نتیجه نرسیده است. بر این مبنا امکان پاسخ به برخی پرسش‌های اولیه تحقیق فراهم نگردید؛ با این وجود به دلیل عدم وجود تحقیق‌های علمی پیرامون کمیته بین‌المللی حمایت از روزنامه‌نگاران، نگارش مقاله حاضر ضرورت پیدا کرد. گفتنی است نویسندگان در صورت دسترسی به اسناد و مدارک معتبر علمی، در مقاله دیگری به صورت جامع و مانع ماهیت، ساختار و عملکرد این سازمان بین‌المللی غیر دولتی را مورد مطالعه قرار خواهند داد.

پیشینه و ساختار کمیته بین‌المللی حمایت از روزنامه‌نگاران

با افزایش خشونت علیه روزنامه‌نگاران در آمریکای لاتین و به صورت مشخص حکم بازداشت و تعقیب خبرنگار پاراگوئه،^۵ کمیته بین‌المللی حمایت از روزنامه‌نگاران (CPJ)

1- International Federation of Journalists (IFJ)

2- Reporters Without Borders

3- International PEN

4- Committee to Protect Journalists (CPJ)

5- Alcibiades Gonzalez Delvalle

در سال ۱۹۸۱ توسط گروهی از روزنامه‌نگاران فعال حوزه‌های خارجی ایالات متحده آمریکا تأسیس شد. این نهاد غیردولتی که به دلیل تأکید و تمرکز خاص بر حقوق روزنامه‌نگاران در مخاصمات مسلحانه، به صلیب سرخ روزنامه‌نگاری^۱ مشهور است، با هدف ترویج آزادی مطبوعات و حمایت از حقوق روزنامه‌نگاران فعالیت‌های خود را آغاز نمود. مؤسسان کمیته که سال‌ها در کشورهای بحران زده و توسعه نیافته جهان به روزنامه‌نگاری مشغول بودند و فضای خفقان، سرکوب، تهدید و ارباب را به خوبی می‌شناختند، مأموریت این سازمان بین‌المللی غیردولتی را حمایت از روزنامه‌نگاران برای انتشار اخبار و تحلیل‌های خبری بدون ترس از انتقام قرار دادند. در همان سال نخست فعالیت و در پی دستگیری سه خبرنگار در آرژانتین، اولین کمپین کمیته بین‌المللی حمایت از روزنامه‌نگاران تشکیل گردید.

کمیته توسط هیأت مدیره‌ای ۳۵ نفره متشکل از روزنامه‌نگاران برجسته از کشورهای مختلف جهان اداره می‌شود؛^۲ مقرر آن در نیویورک قرار داشته و در بیش از ۱۲۰ کشور فعالیت دارد.^۳ این نهاد غیردولتی علاوه بر ۲۷ کارمند تمام وقت شامل متخصصان منطقه‌ای (برای مناطق بزرگ)، یک هماهنگ کننده آزادی اینترنت که برای

1- Journalism's Red Cross

۲- در بین اعضای هیئت مدیره فعلی و مدیران کمیته، نمایندگان از رسانه‌های بزرگ و معتبر از جمله: نیویورک تایمز، رویترز، آسوشیيتدپرس و... حضور دارند. اعضای هیئت مدیره و اکثر مدیران این سازمان، از روزنامه‌نگاران باتجربه و شاخص هستند که سوابق آنها از طریق وب سایت کمیته در دسترس عموم قرار گرفته است. اولین رئیس افتخاری کمیته والتر کرانکایت بود. برای مطالعه بیشتر نگاه کنید به:

. Columbia University "Committee to Protect Journalists records, 1978-2008"
Libraries Archival Collections. Columbia University.

۱۳۹۵/۱۱/۲۸ - http://www.columbia.edu/cu/lweb/archival/collections/ldpd_7745809

۳- فهرست دقیقی از دفاتر و نمایندگان کمیته در کشورها در دسترس نیست و صرفاً در منابع به تعداد بیش از ۱۲۰ کشور اشاره شده است.

ترویج آزادی مطبوعات آنلاین فعالیت دارد و سایر کارکنان اجرایی، از خدمات نمایندگان مستقر در نقاط مختلف جهان و همکاران افتخاری استفاده می‌نماید.

کمیته کارکنان مورد نیاز را از طریق فراخوان عمومی و بدون هرگونه تبعیضی به لحاظ جنسیت، ملیت، مذهب و... استخدام می‌نماید. شرط اصلی برای همکاری با کمیته علاقه عمیق و تعهد به آزادی مطبوعات است.

از فرایند تصمیم‌گیری و انتخاب مدیران اطلاعات مفید و مؤثری در دسترس نیست؛ همان‌طور که در مقدمه اشاره گردید اساسنامه سازمان نیز منتشر نشده تا از این طریق بتوان از فرایند تصمیم‌گیری و انتخاب مدیران آگاهی یافت. تلاش برای دسترسی به اساسنامه از طریق ارتباط غیرحضوری با دفتر کمیته نیز نتیجه‌ای در بر نداشت.

منابع مالی کمیته شامل کمک‌های خیرین و نهادها و مؤسسات غیردولتی (به ویژه رسانه‌ها) می‌باشد. کمیته به منظور حفظ استقلال از هیچ‌گونه کمک مالی یا هرگونه پشتیبانی دولتی استفاده نمی‌کند. گزارش درآمدها و هزینه‌های این سازمان به همراه فهرست خیرین، به صورت سالانه منتشر شده و در دسترس عموم قرار می‌گیرد.

صلاحیت و عملکرد کمیته بین‌المللی حمایت از روزنامه‌نگاران

الف. صلاحیت‌ها

همان‌گونه که در بند نخست اشاره شد، کمیته بین‌المللی حمایت از روزنامه‌نگاران با هدف ترویج آزادی مطبوعات و حمایت از حقوق روزنامه‌نگاران تأسیس شده است؛ حال باید بررسی شود که دامنه صلاحیت کمیته تا کجاست؟ یعنی اولاً- چه افرادی را شامل می‌شود؟ و ثانیاً- در چه محدوده‌ای می‌تواند فعالیت کند؟

در اینجا ضروری است تا مفهوم روزنامه‌نگار تشریح گردد. ابتدا باید توجه داشت که تعریف قانونی و هویت حرفه‌ای به منزله‌ی ارکان اصلی استقلال حرفه‌ی روزنامه‌نگاری با وضع آزادی اطلاعات و ارتباطات در هر کشور بستگی دارد. در بسیاری از کشورها (با نظام‌های سیاسی متفاوت اعم از اقتدار طلب یا آزادی‌گرا) ورود به کار روزنامه‌نگاری، تحت

هیچ‌گونه مقررات خاصی قرار ندارد و حتی در برخی کشورها نسبت به آن هیچ نوع تأمین و تضمینی هم پدید نیامده است. برای تأمین حقوق روزنامه‌نگاران در کشورهای دارای نظام اقتدار طلب که قدرت سیاسی می‌تواند روزنامه‌نگار سازی نموده یا از ورود دیگران به این حرفه مهم جلوگیری نماید و «همچنین برای آن که در نظام‌های بسیار آزادی‌گرا، هر کس نتواند در عمل و بدون هرگونه نظارت، برای خود صفت روزنامه‌نگار قائل شود و در این زمینه هیچ تضمینی هم برای تحقق کیفیت مطلوب روزنامه‌نگاری در راه تأمین منافع عمومی مخاطبان وسایل ارتباط جمعی وجود نداشته باشد، مطلوب آن است که برای دستیابی به تعریف دقیق روزنامه‌نگار حرفه‌ای، در جهت قاعده‌گذاری شرایط برخورداری از این صفت و آمادگی برای انجام فعالیت‌های روزنامه‌نگاری، مجموعه‌ی عناصر حقوقی مشخصی مورد نظر قرار گیرد. چون در این زمینه نیز مانند بسیاری زمینه‌های دیگر، وجود یک نظام حقوقی مستحکم، بهترین ضامن حفظ آزادی است. (معمدنژاد، ۱۳۸۷: ۱۸۵ - ۱۸۶)

با مطالعه قوانین کشورهای مختلف و به ویژه کشورهای پیشرو در زمینه حقوق ارتباطات، تعریف زیر را می‌توان از روزنامه‌نگار حرفه‌ای ارائه نمود: «روزنامه‌نگار حرفه‌ای کسی است که شغل اصلی و مستمر او، فعالیت اساساً فکری در زمینه‌ی تهیه، تنظیم، ارائه اخبار وقایع جاری و تحلیل و تفسیر آن‌ها در یک نشریه روزانه، دوره‌ای، خبرگزاری یا رسانه دیگر است.»^۱ شایان ذکر این که در اسناد بین‌المللی تعریفی از روزنامه‌نگار ارائه نشده؛ اما با توجه به توسعه ارتباطات و لزوم حمایت از آزادی بیان، به نظر می‌رسد مفهوم

۱- تعریف مذکور پس از تحقیقات وسیع، در ماده یک پیش‌نویس آیین‌نامه کار حرفه‌ای روزنامه‌نگاری، درج شده است. برای مطالعه بیشتر در خصوص تعریف روزنامه‌نگار حرفه‌ای و عناصر آن، نگاه کنید به: معمذنژاد، کاظم و رویا (۱۳۸۷)، حقوق حرفه‌ای روزنامه‌نگاران، جلد اول، چاپ دوم، مرکز مطالعات و توسعه رسانه‌ها، تهران، ص ۲۱۷-۱۸۶

روزنامه‌نگار توسعه یافته و باید دامنه افرادی که در این گروه قرار می‌گیرند را گسترده‌تر دانست.^۱

کمیته بین‌المللی حمایت از روزنامه‌نگاران نیز به همین مفهوم موسع از روزنامه‌نگار پایبند است، بر این اساس کمیته از خبرنگاران، نویسندگان، ویراستاران، تولیدکنندگان، تکنسین‌ها، عکاسان، فیلم‌برداران و مدیران سازمان‌های خبری در موارد زیر حمایت می‌نماید:

- روزنامه‌نگاران ربوده شده توسط گروه‌های متخاصم غیردولتی
- روزنامه‌نگاران مورد حمله قرار گرفته (از قبیل ضرب و جرح، توهین، ضبط وسایل و...)
- روزنامه‌نگارانی که مطالب شان مشمول سانسور شده
- روزنامه‌نگاران اخراج شده (از جمله تبعید به خارج از کشور)
- روزنامه‌نگاران مورد مزاحمت قرار گرفته (شامل ممنوعیت دسترسی به منابع خبری و یا ایجاد مزاحمت برای اعضای خانواده، اخراج از کار و یا بازداشت روزنامه‌نگاران به مدت کمتر از ۴۸ ساعت)
- روزنامه‌نگاران زندانی شده توسط دولت‌ها
- روزنامه‌نگاران به قتل رسیده
- روزنامه‌نگارانی که با موانع قانونی رو به رو می‌شوند (از قبیل عدم صدور ویزا)
- روزنامه‌نگاران ناپدید شده (که هیچ گروهی مسئولیت ربودن آنها را بر عهده نمی‌گیرد)
- روزنامه‌نگاران تهدید شده (فیزیکی یا روانی).

۱- این رویکرد را می‌توان در اسناد یونسکو مشاهده نمود. برای مطالعه بیشتر نگاه کنید به: معتمدنژاد، کاظم (۱۳۸۹) ارتباطات بین‌المللی، جلد اول و دوم، مرکز مطالعات و توسعه رسانه‌ها، تهران.

همان‌گونه که بیان شد، کمیته در موارد متعددی از روزنامه‌نگاران حمایت می‌نماید؛ در واقع دامنه‌ی کار این نهاد گسترده است. اما باید توجه داشت که موضوع امنیت شغلی و مسائل حرفه روزنامه‌نگاری خارج از وظایف و برنامه‌های سازمان مذکور قرار دارد؛ البته در این زمینه سازمان‌های دیگری مشغول به کار هستند که معرفی و اشاره به عملکرد آنها خارج از موضوع این نوشتار است.

در پاسخ به پرسش دوم درباره محدودهی فعالیت کمیته با مراجعه به عملکرد این نهاد غیردولتی، تردیدی باقی نمی‌ماند که محدودهی فعالیت کمیته بین‌المللی است؛ حضور کمیته در بیش از ۱۲۰ کشور و واکنش به نقض حقوق روزنامه‌نگاران در کشورهای مختلف و از همه مهمتر تأثیرگذاری کمیته در سطح بین‌المللی نشان دهنده گسترده‌ی وسیع فعالیت کمیته می‌باشد. واکنش کمیته به نقض حقوق روزنامه‌نگاران، حتی گاهی اوقات توسط رسانه‌های دولتی کشورهایی که در برخی از گزارش‌های کمیته به عنوان ناقض حقوق روزنامه‌نگاران معرفی شده‌اند، منتشر می‌گردد که به نوعی نشان دهنده‌ی جایگاه و اعتماد به این نهاد حقوق بشری است؛ البته همان‌طور که پیش از این تأکید گردید این مطالب به منزله‌ی تأیید صحت تمام اقدامات و گزارش‌های کمیته نبوده اما نشانه‌ای بر تأثیرگذاری آن در بین کشورهای مختلف می‌باشد.

ب. عملکرد

عملکرد اجرایی کمیته بین‌المللی حمایت از روزنامه‌نگاران را می‌توان در قالب محورهای زیر برشمرد:

- ۱- انتشار گزارش‌های علنی پیرامون سوءرفتارهای اعمال شده علیه روزنامه‌نگاران؛ کمیته علاوه بر گزارش‌های ویژه خبری که به صورت مستمر تهیه می‌کند، سالی دو مرحله اقدام به انتشار گاهنامه‌ای با عنوان «مأموریت‌های خطرناک»^۱ و

گزارش سالانه «حملات علیه مطبوعات»^۱ می‌نماید؛ گزارش سالانه حملات علیه مطبوعات از جمله جامع‌ترین تحقیقات آماری جهان در حوزه آزادی مطبوعات به شمار می‌رود و در اسناد و محافل گوناگونی به آن استناد می‌گردد.

۲- هشدار و اطلاع‌رسانی به روزنامه‌نگاران و آژانس‌های خبری درباره مناطق پرخطر؛ این اقدام کمیته به نوعی پیشگیری از بروز حوادث به شمار آمده و میزان آسیب‌پذیری روزنامه‌نگاران در مناطق پرخطر و حوادث را کاهش می‌دهد. بخشی از این هشدارها به صورت جزوات آموزشی تهیه شده و به صورت رایگان در اختیار روزنامه‌نگاران قرار می‌گیرد. راهنمای امنیت روزنامه‌نگاران با عنوان: «پوشش اخبار در جهانی خطرناک و در حال تغییر»، نمونه‌ای از جزوات مذکور می‌باشد که به زبان‌های مختلف منتشر شده و در وب سایت کمیته در دسترس می‌باشد. در این راهنما اطلاعات بسیار مفید و کاربردی برای تأمین امنیت روزنامه‌نگاران در مأموریت‌های خطرناک درج گردیده تا روزنامه‌نگاران با مطالعه دقیق آن علاوه بر آشنایی با خطرات احتمالی حضور در چنین مأموریت‌هایی با راه‌های مقابله و مدیریت شرایط بحرانی و پرخطر آشنا شوند.

۳- بهره‌گیری از راهکارهای دیپلماتیک و مذاکره برای اصلاح وضعیت مطبوعات در کشورهای ناقض آزادی بیان؛ کمیته بین‌المللی حمایت از روزنامه‌نگاران برای دستیابی به اهداف و اجرای مطلوب مأموریت‌های خود، ضمن برقراری ارتباط با کشورهایی که حقوق روزنامه‌نگاران در آنها نقض شده، از راه‌های دیپلماتیک به حمایت از روزنامه‌نگاران بپردازند. از جمله این اقدامات می‌توان به مکاتبه با مسئولین کشورهای مورد نظر اشاره داشت که در این مکاتبات یا توجه مقامات را به نقض حقوق روزنامه‌نگاران جلب نموده یا از آنها درخواست می‌نمایند به صورت کلی (برای بهبود وضعیت روزنامه‌نگاران با صورت کلی) یا خاص (وضعیت

یک یا چند روزنامه‌نگار مشخص) اقداماتی را دنبال نمایند. این روش اگر چه فاقد الزام و ضمانت اجرا می‌باشد، اما از نظر طرح و پیگیری مطالبات روزنامه‌نگاران حائز اهمیت است؛ ضمن اینکه انتشار عمومی این مکاتبه و در نتیجه اطلاع سایر دولت‌ها و عموم مردم نیز موجب فشار افکار عمومی و احتمالاً طرح موضوع در مجامع بین‌المللی خواهد شد.

۴- همکاری با سازمان‌های بین‌المللی به ویژه سازمان ملل متحد و ارکان وابسته برای تأمین و تضمین حقوق روزنامه‌نگاران؛ کمیته به صورت مشخص ارتباط قابل توجه و مؤثری با یونسکو دارد. نمایندگان کمیته در نشست‌های یونسکو در خصوص حقوق روزنامه‌نگاران حضور فعال دارند. نقش کمیته در تدوین اسناد بین‌المللی، نامشخص است؛ اما آنچه با اطمینان می‌توان بیان کرد جایگاه انکارناپذیر کمیته و گزارش‌های آن در تصمیم‌گیری‌های بین‌المللی درباره روزنامه‌نگاران است. در گزارش‌ها و اسناد متعدد به آمارهای کمیته ارجاع داده می‌شود.

۵- حمایت از روزنامه‌نگاران آسیب‌دیده؛ کمیته با تکیه بر اصل «حمایت بدون توجه به ایدئولوژی» مدعی است که بالاترین سطح دفاع و حمایت از روزنامه‌نگاران را ارائه می‌نماید. این حمایت‌ها عبارت است از: کمک‌های مالی، پرداخت کمک هزینه تحصیلی، اعطای جوایز مختلف و...

۶- برپایی تظاهرات اعتراض آمیز مردمی به نفع رسانه‌های مستقل و آزاد؛ در این زمینه دستورالعمل، برنامه اجرایی یا سابقه مشخصی در دست نیست؛ اما به نظر می‌رسد منظور از این راهپیمایی‌ها تشویق نهادهای صنفی داخلی می‌باشد؛ زیرا برگزاری تظاهرات توسط یک سازمان بین‌المللی قابل توجیه نبوده و با مخالفت دولت‌ها روبرو خواهد شد.

اقدامات مذکور بدون دسترسی به اطلاعات مربوط به نقض حقوق روزنامه‌نگاران امکان‌پذیر نیست؛ بنابراین کمیته یا هر سازمان دیگر به اطلاعات مذکور، نیاز داشته و

تلاش می‌نماید تا از راه‌های مختلف به این اطلاعات دسترسی پیدا کند. در این راستا کمیته از روش‌های زیر استفاده می‌نماید:

- اول- گزارش‌هایی که کارکنان (نمایندگان کمیته در کشورهای مختلف) از بررسی وضعیت رسانه‌ها، اخبار دریافتی و تحقیقات شخصی به دست می‌آورند؛
- دوم- همکاری با سایر سازمان‌های فعال در حوزه تأمین آزادی بیان در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی؛
- سوم- تماس مستقیم روزنامه‌نگاران و اعضای خانواده آنها با کمیته؛

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

- ۱- به لحاظ اهداف و گستردگی عملکرد، کمیته یک سازمان بین‌المللی غیردولتی است.
- ۲- اگرچه کمیته در فرایند تصویب اسناد بین‌المللی برای حمایت از روزنامه‌نگاران نقش مستقیم نداشته؛ اما حضور و مشارکت فعال کمیته در نهادهای تصویب کننده اسناد فوق به ویژه یونسکو، از جمله حضور نماینده کمیته در نشست‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، استناد به گزارشات و آمارهای کمیته و... نشان دهنده‌ی تأثیر کمیته در تصویب اسناد مربوطه می‌باشد.
- ۳- به لحاظ ساختار و نحوه تصمیم‌گیری ابهاماتی وجود دارد، با این وجود بدلیل استقلال در عملکرد، استقلال مالی، انتخاب مدیران از طیف‌های مستقل، جذب کارکنان بدون تبعیض و موارد مهم دیگر، کمیته را می‌توان به عنوان یک نهاد مستقل و غیردولتی دانست. در این مسیر به نظر می‌رسد انتشار اساسنامه کمیته و ارائه توضیحات دقیقی از نحوه انتخاب هیأت مدیره و فرایند تصمیم‌گیری می‌تواند تا سطح قابل توجهی ابهامات را رفع نماید.
- ۴- به لحاظ عملکرد، نوعی پنهان‌کاری غیرضروری در فعالیتهای کمیته وجود دارد که استمرار این روند، موجب تضعیف و تخریب این نهاد غیردولتی می‌شود. البته باید به این نکته هم اشاره شود که پنهان‌کاری در برخی از اقدامات و برنامه‌های کمیته، از جمله اسامی افراد حمایت شده یا هر نوع اطلاعاتی که موجب صدمه به افراد می‌گردد، منطقی است اما نباید دامنه‌ی این پنهان‌کاری به حوزه‌های دیگر سرایت کند؛ همچنین ادبیات کمیته، بیشتر ژورنالیستی بوده و کمتر حقوقی است. کمیته برای این که بتواند از جایگاه یک نهاد غیردولتی در سطح بین‌المللی برخوردار بوده و از حقوق روزنامه‌نگاران دفاع نماید، باید با زبان

حقوقی و رویکرد تعاملی با کشورها مواجهه شود. استفاده از تعبیر تند ژورنالیستی جایگاه کمیته را تنزل داده و بهانه‌ای برای عدم توجه به توصیه‌ها و پیگیری‌های آن خواهد شد. به همین منظور لازم است تا حضور و ایفای نقش کارشناسان حقوقی به ویژه متخصصان حقوق ارتباطات در کمیته تقویت شود.

منابع

فارسی:

۱. اسمیت، فرنک. (۲۰۱۱)، «راهنمای امنیت روزنامه‌نگاران؛ پوشش اخبار در جهانی خطرناک و در حال تغییر»،
۲. <https://www.cpj.org/reports/2012/04/journalist-security-guide.php>
۳. صبور، منیره و کدخدا، فاطمه. (۱۳۸۵)، سازمان‌های غیردولتی و حقوق بشر، انتشارات سخن گستر، تهران.
۴. معتمدنژاد، کاظم و رویا. (۱۳۸۷)، حقوق حرفه‌ای روزنامه‌نگاران، جلد اول، چاپ دوم، مرکز مطالعات و توسعه رسانه‌ها، تهران.
۵. معتمدنژاد، کاظم. (۱۳۸۹)، ارتباطات بین‌المللی، جلد اول و دوم، مرکز مطالعات و توسعه رسانه‌ها، تهران.
۶. ممتاز، جمشید. (۱۳۸۴)، «حمایت از روزنامه‌نگاران در زمان جنگ توسط حقوق بشر دوستانه بین‌المللی»، ویژه‌نامه مجله پژوهش حقوق و سیاست.
۷. موسی‌زاده، رضا. (۱۳۷۸)، سازمان‌های بین‌المللی، میزان، تهران.
۸. برنامه توسعه ارتباطات یونسکو. (<http://fa.irunesco.org/ipdc>: IPDC)
۹. گزارش‌ها و اطلاعات موجود در سایت کمیته به نشانی: <https://cpj.org>

لاتین:

10. <http://ajrarchive.org/article.asp?id=1510>
11. Committee to Protect Journalists, (2011), Annual Report CPJ.
12. Committee to Protect Journalists, (2012), Annual Report CPJ.
13. Committee to Protect Journalists, (2013), Annual Report CPJ.
14. Committee to Protect Journalists, (2014), Annual Report CPJ.
15. Committee to Protect Journalists, (2015), Annual Report CPJ.
16. "Committee to Protect Journalists records, 1978-2008". Columbia

17. Ricchiardi, Sherry (December 1997). "Journalism's Red Cross ° Under-Staffed and Low-Profile, the Committee to Protect Journalists Rides to the Rescue of Reporters and Editors Who Run Afoul of Governments Hostile to the Press". American Journalism Review.
18. University Libraries Archival Collections. Columbia University.
http://www.columbia.edu/cu/lweb/archival/collections/ldpd_7745809

